

Debeikių miestelio formulė – imam ir darom

Nuošalėje nuo įžymiojo Puntuko akmens, nematomas net iš Laimės žiburio aukštumų, niekam per daug nekrisdamas į akis gyvena sau Debeikių miestelis. Anykščių rajone besilankantys turistai čia užsuka nebent netyčia, bet be Debeikių žmonių neapsieina nei svarbiausia Lietuvos vieta – Gedimino kalnas, nei Amerikos ambasada.

Jūratė KILIULIENĖ

Rajono centrą Anykščius ir Debeikius skiria 15 kilometrų. Vaizdingu keliu į šiaurės rytus, lydint gandrums, pro šalį lekiant kryžiams ir koplytstulpiams, miestelis pasiekiamas akimirksniu. Pačiame jo centre – bažnyčia ir seniūnija. Institucijos, apie kurias sukasi svarbiausi ne tik miestelio, bet ir visos Debeikių seniūnijos reikalai. Tačiau savaitės vidurio pusiaudienį net čia tuščia ir tylu.

Viena debeikiškė po kelerių svetur praleistų metų iš Ispanijos parsivežė ne tik uždirbtų pinigų, bet ir širdies draugą ispaną. Susituokusi pora sėkmingai kuria savo gyvenimą Debeikiuose.

Kur dingo debeikiškiai, išsišvarinę, apsodinę gelėmis pagrindinę aikštę, linksmomis spalvomis nudažę ją supančius namus? Per patį vasaros darbų metų ištuštėjęs miestelis neturėtų stebinti. Pramonės čia nėra, visa seniūnijos veikla nukreipta į žemės ūkį, tad visi kas gyvas kruta laukuose. Visa jėga miestelis suklega tik per vietos šventes – rugpjūčio paskutinį savaitgalį šurmuliuojantį debeikiškių bendrijos sambūrį, Šv. Jono Krikštytojo bei Šv. Baltramiejaus atlaidus. Šios datos tradiciškai svarbios ir patiems mieste-

lio gyventojams, ir po visą šalį bei už jos ribų išsi-barsčiusiems debeikiškiams, kurių šaknys čia.

„Gyvename savo gyvenimą, ir tiek“, – kuklindamasis prataria Debeikių seniūnas Alvydas Simonavičius. Jam lyg ir nepatogu, kad miestelis negali pasigirti nei ypatinga praeitimi, nei išskirtinėmis asmenybėmis. Vis dėlto didžiulė jo kabinete saugoma knyga, jau daug dešimtmečių pildoma tekstais ir nuotraukomis, byloja, kad

Debeikiai turi istoriją ir ją didžiuojasi.

Pramonės nėra, bet darbo – į valias

Visoje seniūnijos teritorijoje gyvena 1850, pačiame miestelyje – 400 žmonių. Pirmas išskirtinis faktas – pastaraisiais dešimtmečiais gyventojų skaičius Debeikiuose kito labai nedaug. Jei ne statistiką žemyn traukiantys pensionas ir senelių namai, miestelis, ko gero, galėtų girtis netgi gyventojų gausėjimu. Seniūnas sklaido apie Debeikių demografines tendencijas bylo-

jančius popierius, peržvelgia sąrašus, lenteles. Tačiau papasakoti apie tai, koks judėjimas vyksta seniūnijoje, jam nesunku ir iš atminties. Toks mažo miestelio privalumas daro išpūdį: ko gero, saugu ir jauku gyventi bendruomenėje, kai apie tave žino ne tik kaimynai, bet ir vietos valdžia.

A.Simonavičius vardija: kasmet apie dešimt žmonių deklaruoja išvykimą į užsienį, t.y. tampa emigrantais, bet šį praradimą atsveria neapsisprendusieji – tai išvykstantys laimės ieškoti svetur, tai vėl sugrįžtantys. Viena debeikiškė po kelerių svetur praleistų metų į gimtąjį miestelį sugrįžo su trenksmu. Iš Ispanijos ji parsivežė ne tik uždirbtų pinigų, bet ir širdies draugą ispaną. Visi Debeikiai svarstė, ar ilgai čia ištvėrs svetimšalis, bet intriga greitai išsikvėpė – lietuvė ir ispanas susituokė, sėkmingai kuria savo gyvenimą Debeikiuose ir negalvoja vėl kelti sparnų.

„Jeigu žmogus kelia sau normalius reikalavimus – siekia sukurti šeimą, ją išlaikyti, turėti darbą, prasmingai leisti laisvalaikį, Debeikiuose jis visa tai ras. Svarbiausia – darbas, o tam čia yra pačių įvairiausių galimybių. Tiesa, pramonės neturime ir, galima sakyti, niekada neturėjome. Vienintelė įmonė, prieš pat karą įsteigta pieninė, nebeveikia jau keli dešimtmečiai. Esame tikras žemės ūkio kraštas, nuo seno žemė mus maitino. Bet kuris mūsų ūkininkas kad ir šiandien priimtų, tik ateikit ir dirbkit. Tik prisikviesti žmonių vis sunkiau, neretai problema atsigręžia kitu šonu – ne darbo trūksta, o norinčiųjų jį dirbti“, – skėsteli rankomis A.Simonavičius, Debeikiams vadovaujantis jau antras dešimtmetis.

Seniūnijos bedarbių skaičius taip pat nekinta. Ir vargu ar bent artimiausiu metu pavyks pa-

FMALŪKO NUOTR.

gerinti šią statistiką, nes dauguma iš 90 bedarbių jau seniai praradę bet kokios naudingos veiklos įgūdžius. Seniūnas sako, kad tingesnius debeikiškius išjudino tik prieš kelerius metus įsigaliojusi prievolė už gaunamas pašalpas atidirbti visuomenei naudingus darbus. Nuo tada nedarbas sumažėjo keliolika procentų.

Be ūkininkų siūlomų darbų, vietos gyventojai jų dairosi aplinkiniuose miestuose. Ir nors Anykščiai debeikiškiams kone dvigubai arčiau nei Utena, taip jau susiklostė, kad į Uteną, nuo Debeikių nutolusią 30 kilometrų, dažniau vykštama ir apsipirkti, ir susitvarkyti reikalų.

Miestelio gyventojai juokauja, kad Utena jiems – tenesupyksta Anykščiai – tai mažasis Vilnius. Debeikių vyrams darbo čia suteikia „Utenos melioracija“, „Biovela“, „Seifuva“, o moterys daugiausia darbuojasi Aknystos socialinės globos namuose. Šioje įstaigoje – net 150 darbo vietų. Vienas globos namų filialų veikia pačiuose Debeikiuose.

„Anykščių rajonas daug kam siejasi su turistinėmis pramogomis ir įdomybėmis. Bet mes „biedni“ Anykščių pašonėje – nei miško, nei upės, nei ežerų“, – vis kuklinasi A.Simonavičius, paklaustas, kiek naudos miesteliui duoda turizmas. Pasirodo, į dirbamų laukų ir pievų apsuptus Debeikius ši ūkio šaka vis dar nežengė, čia net nėra nė vienos kaimo turizmo sodybos.

Bendruomenę telkia vilna

Vis dėlto verslo užuomazgų taip pat atsiranda. Gegužę duris atvėrusiuose Tradicinių amatų namuose buriasi Debeikių moterys – gludina senųjų amatų įgūdžius, o savo dirbinius – verpa-

lus, mezginius, veltinius ir kitokius gražius dalykus siūlo mugėse ir net šiek tiek iš to užsidirba.

Pats amatų namų atsiradimas būtų vertas pavadinti sėkmingai įgyvendintu verslo projektu, nors jų kūrėjas vedė tik noras išjudinti nuobodų miestelio gyvenimą, o laisvus vakarus leisti ne prie televizoriaus. Dar 2008-aisiais debeikiškės susibūrė į Moterų veiklos centrą ir nuo tada joms ramybės nedavė prie bažnyčios stovinti apleista špitolė. Pagal panaudos sutartį iš parapijos gautas pastatas dabar traukia akį kaip gražiausias miestelio statinys, jame daugybė įvairių įrengi-

nių, apie kurių paskirtį nusimano tik vilnos apdirbimu užsiimančios žmonės.

„Anykščių kraštas, ypač vietovės aplink Debeikius, nuo seno garsėjo avininkyste. Ir dabar čia daug avių augintojų, bet vilnos apdirbimo tradicija nyksta. Nutarėme ją išsaugoti, kol dar yra moterų, kurios vilnos kedenimo, karšimo, verpimo mokėsi iš savo močiucių“, – pasakoja Debeikių moterų veiklos centro vadovė Dijana Smailienė. Ji apgailestauja, kad daugelis šalies ūkininkų avis augina tik mėšai, o nukirptą vilną tiesiog išmeta. Anksčiau Lietuvoje tai buvo nei- ▶

FMALŪKO NUOTR.

Seniūnas Alvydas Simonavičius debeikiškiams – ne tik valdžia, bet ir visais džiaugsmiais bei rūpesčiais besidalijantis kaimynas

Miestelio centras iš tolo šviečia linksmai išdažytais namais, tarsi teigdamas: čia – ne pilka provincija

➤sivaizduojama.

Buvusioje špitolėje vakarojančios moterys labiau nei tradicijos išsaugojimą vertina tai, kad bendruomenei atsirado proga susiburti, pajusti, kaip smagu būti kartu.

Smagumo prideda ir galimybė užsidirbti bendrų pinigų. Parduodamos mugėse savo dirbinius, mezdamos, veldamos pagal užsakymus, kurių vis daugėja, debeikiškės jau išgali išlaikyti savo veiklą, sumokėti mokesčius, lieka ir kelionėms po Lietuvą išsinuomotu autobusu.

Seniūnijos paštininkė Jūratė Zavišienė taip įsitraukė į vilnos apdirbimo tradicijų gaivinimą, kad ne tik tapo tautinio paveldo produkto sertifikata turinčia vilnos verpėja, bet ir pati pradėjo auginti avis. Ši patirtis jai nauja, nors su šio tradicinio amato subtilybėmis buvo susipažinusi dar vaikystėje – matė siūlus verpiančią, su mezgimo virbalais nesiskiriančią močiutę. Moteris rodo iš senolės namų Šilutėje atsivežtą šimtmetį ratelį. Restauruoti ir naudoti pagal paskirtį jo nebeįmanoma, bet Jūratei jis žadina sentimentus, o kitoms moterims – smalsumą, mat tokiais rateiliais verpdavo tik Klaipėdos krašte.

Aknystos socialinės globos namai šiose apylinkėse sukuria daugiausia darbo vietų, o kartu – suteikia sugyvenimo su kitokia, likimo nuskriausta visuomenės dalimi patirtį.

„Net rankos pradėjo niežėti, kaip panorau sėsti prie vilnos ir atgaivinti vaikystės įgūdžius. Tik kad tikros vilnos niekur negalėjau gauti, teko pačiai pradėti auginti avis. Dabar turiu vokiečių juodgalvių ir merinosų bandą, kryžminu šias dvi veisles – mišrūnių vilna būna labai švelni, šilta“, – pasakoja jau 14 avių auginanti J.Zavišienė.

Auginti avis ji ėmėsi pirmiausia norėdama gražinti vilnai deramą pagarbą. Buvo pastebėjusi, kad šiandien ji jau nebėra vertinama, nors dar prieš kelis dešimtmečius niekam nereikėdavo

aiškinti, kokia vilnonio mezginio nauda. Jūratė įsitikino, kad prie vilnos nuvertėjimo daugiausia prisidėjo nesąžiningi verpalų gamintojai. Turguose, mugėse siūloma daug įvairiausių mišinių, o žmonės jau pamiršo, kaip atpažinti tikrus vilnonius siūlus.

Mylėti savo artimą – savaiame suprantama

Debeikių gyventojai brandų bendruomeniškumą demonstruoja ne tik gaivindami ir puoselėdami tradicinius amatus. Miestelyje nuo seno taikiai veikia įstaiga, kurių paprastai niekas nepageidauja ir gulasi kryžiumi prieš galimą kaimynystę.

Aknystos socialinės globos namai, anksčiau vadinti psichoneurologiniu pensionu, šiose apylinkėse sukuria daugiausia darbo vietų. O kartu – suteikia sugyvenimo su kitokia, likimo nuskriausta visuomenės dalimi patirtį. Vienas iš penkių globos namų padalinių yra pačiuose Debeikiuose. Čia savo dienas leidžiantys žmonės laikomi visaverčiais bendruomenės nariais.

Psichinę ir protinę negalią turintys globos

sitinka. Per visą laiką buvo pora nemalonių epizodų, bet seniai, niekas apie tai dabar net nebekalba“, – tikina seniūnas.

Prieš dešimtmetį, steigiant dar vieną globos namų padalinį gretimuose Rubikiuose, kilo nemenkų nesusipratimų su vietos gyventojais. Jie nenorėjo įsileisti šios įstaigos. Laikas parodė, kad nuogąstauta be reikalo.

Debeikių senbuvė, buvusi ilgametė bibliotekininkė Danutė Steponavičienė prisimena ir čia tarp vietos žmonių ir pensinio gyventojų kadaise buvusią atskirtį. Ji ištirpo pasikeitus pačios įstaigos požiūriui į savo globotinius. „Mielai, mandagūs berniokai! Miestelis be jų atrodytų tuščias ir ne toks linksmas. Jie visada iš tolo sveikinas, klausia, ką padėti. Net neįsivaizduoju, kad jų pas mus nebūtų“, – pasakoja D.Steponavičienė.

Dauguma globos namų gyventojų čia baigia savo žemiškąją kelionę, čia atgula ir amžinojo poilsio. Naujosiose miestelio kapinėse jie laidojami vienas greta kito, lygioje vejoje įamžinami tik nedidele akmens plokšte su vardu ir pavarde – kaip kukliosios Vakarų pasaulio protestantiškoje kapinėse.

Tik vieną kitą kauburėlį lanko artimieji. Daugumą tvarko, per Vėlines žvakeles uždega Debeikių moksleiviai, niekieno nei raginami, nei laukdami kieno nors padėkos ar atlygio.

Aprėngę Gedimino kalną

Visai netoli Debeikių plyti žaliuojančios vejos plotai, gerokai išsiskiriantys iš įprasto kaimo peizažo. Tai jaunos ūkininkų šeimos – Kęstučio ir Gitos Opulskių valdos. Dekoratyvinės vejos verslu šalyje užsiima vos kelios įmonės, tad nieko keisto, kad jų veikla stebina ir net gąsdina tradiciškai ūkininkaujančius kaimynus.

„Norėtume plėstis, bet nepavyksta išsinuomoti daugiau žemės. Žmonės, sužinoję, kad jos mums reikia vejai auginti, nesileidžia net į kalbas. Sako – neatiduosim šventos savo protėvių

žemės, kad ją kažkas suvyniotų ir į Vilnių išvežtų“, – pasakojant apie verslą stabdančius nesuskalbėjimus Kęstutis ima ir juokas, ir pyktis.

Iš tiesų su ritinine veja, kuri nuimama nuo dirvos vos pusės centimetro storio atraižomis, sukama į rulonus ir išvežama pas apželdintojus, iškeliauja ne daugiau žemės, nei kasant bulves ar burokus. Bet mūsų kaimo žmogui vis dar atrodo kitaip.

Dekoratyvinės vejos auginimas nėra pagrindinis poros užsiėmimas. Pinigų jie uždirba iš labiau įprastos augalininkystės – vasarinių ir žieminių rapsų, kviečių auginimo, turi 60 hektarų nuosavos žemės, dar apie 200 hektarų nuomojasi. Situotiniai samdo tris pagalbininkus, dviejų nepaleidžia net žiemą, kai sumažėja darbų. Tokia kaimo realybė – radęs, apmokęs gerą darbininką negali jo paleisti, nes nutvers kiti.

Praėjusiais metais ūkio apyvarta siekė 250 tūkst. eurų, bet iš vejos į bendrą finansinį aruodą dar neįbyrėjo nė cento. Šiam sumanymui įgyvendinti reikėjo nemažai lėšų, kurios atsipirks ne anksčiau nei po dešimties metų. O kol kas atlygis už sunkų darbą Opulskiams yra nebent tai, kad jų veja dengia Lietuvos simbolį – Gedimino pilies kalną. Keturi tūkstančiai kvadratinių metrų užklojo stačiausią jo šlaito dalį, kurioje natūraliu būdu užauginti žolės nebūtų pavykę.

„Malonu atvažiuoti į Vilnių matyti, kad ir mes savo žiniomis bei darbu prisidėjome prie tokios ypatingos vietos išsaugojimo. Dekoratyvinė veja ten pirmiausia buvo reikalinga šlaitui sutvirtinti, o ne dėl estetinio vaizdo. Kai šlaitas toks status, tinkamai prižiūrėti vejos neįmanoma, bet svarbiausia, kad jis apsaugotas nuo erozijos“, – dėsto K. Opulskis.

Vyras svajoja tiek išplėsti ritininės vejos verslą, kad neberekėtų užsiimti augalininkyste. Rapsų, kviečių, kitų grūdinių kultūrų auginimas duoda neblogus pinigus, bet neteikia pasitenkinimo – viskas žinoma, todėl nebeįdomu. „Yra visiems žinomi kanonai, pagal kuriuos dirbdamas kone kiekvienas gali būti agronomas. Mane traukia nauji dalykai, norėčiau plačiau užsiimti apželdinimu, išbandyti kitus augalus. Bet kol kas neturime tam pinigų“, – prisipažįsta ūkininkas.

34 metų Gita ir metais vyresnis Kęstutis – tikri miestiečiai iš Kauno. Debeikių pašonėje jie įsikūrė prieš devynerius metus. Iš pradžių nė negalvojo apie gyvenimą kaime, kuklią sodybą įsigijo kaip vasarvietę savaitgaliams leisti. Bet pamažu žemės trauka stiprėjo. Diplomuoatas agronomas K. Opulskis, ejęs svarbias pareigas grūdų supirkimu užsiimančioje įmonėje, pats sumanė imtis verslo kaime. Gita, tekstilininkė, pamažu apsiprato su šia mintimi. Jų vaikai, devynerių metų Rokas ir septynmetė Ieva, jau gimė čia. Netrukus šeima iš vasarėjimui įsigyto namo persikels į čia pat baigiamus įrengti naujus modernius namus.

„Iš pradžių buvo baisu. Atvažiuojame iš miesto, tiesiai nuo asfalto, apie nieką nenučiuokdami. Bet neskubėjome, prie naujo gyvenimo pratinome pamažu. Dabar atgal į miestą tikrai nebe-

Stambiausias seniūnijos ūkininkas Arūnas Miežis jau labai arti savo svajonės nusipirkti nuosavą lėktuvą ir savo laukuose nusitiesti pakilimo taką

grįžtume. Išmokome dirbti jausdami malonumą. Kartą per metus visa šeima išvažiuojame atostogų, net ir per darbymečių vieną savaitgalio dieną ilsimės. Debeikiuose beveik visus pažįstame, jaučiamės kaip namie“, – tikina Gita.

Augo ant asfalto, laimę rado laukuose

Šiuose kraštuose kaip namie jaučiasi ir 42 metų Arūnas Miežis. Gimęs, augęs ir mokslus baigęs Vilniuje vyras, ūkininkaujantis savo tėvo gimtiniėje, nė iš tolo neprisileidžia minties, kad

kada nors galėtų grįžti į miestą: „Apsidairykite aplinkui – kokie vaizdai. O ką matote Vilniuje? Tik mašinos, užterštas oras, spūstys. Nemanau, kad žmogus ten gali būti laimingas. Čia esu laisvas daryti, kas man patinka, esu savo gyvenimo šeimininkas.“

Stambiausio seniūnijos ūkio savininkas neabejoja, kad 2001 m. atsikėlęs iš Vilniaus į Debeikius priėmė patį protingiausią savo sprendimą. Tą patį žingsnį, tik septyneriais metais vėliau, žengė ir Arūno vaikystės draugas, su ▶

PIMALŪKO NUOTR.

Paštininkė Jūratė Zavišienė, įsitraukusi į vilnos apdirbimo tradicijų gaivinimą, pati pradėjo auginti avis

➤ kuriuo užaugo to paties sostinės miegamojo rajono daugiabučio laiptinėje. Vyras pardavė butą ir visus pinigus investavo į bendrą ūkį.

Arūnui tikrai nestinga laisvės jo beribiuose laukuose. 400 hektarų žemės – tokios dabar yra buvusio vilniečio dirbamos valdos. Kiek daugiau nei pusė jų – nuosavi. Ir augina jis tik kanapes, kviečius, šiek tiek žirnių ir pupų.

Vedžiodamas po žmogaus ūgį pranokstančių kanapių mišką A.Miežis giriasi esąs šios kultūros specialistas, nes niekada nepaisė draudimo auginti kanapes, net kasmet deklaruodavo jų pasėlius. Ūkininkas tikina buvęs ramus, nes žinojo, kad nepluoštinės kanapės – ne narkotikas, be to, kitose Europos Sąjungos šalyse nebuvo draudžiama jų auginti, tad net ir teisme būtų apsigynęs.

Pernai, kai ir Lietuvoje buvo įteisintas nepluoštinių kanapių auginimas, A.Miežis dar labiau išplėtė jų laukus. Augina ir aliejines kanapes, bet jų ėmėsi labiau dėl sėjomainos. „Kanapės – malonus, švarus augalas. Pasėjai ir lauki, kol ateis laikas pjauti. Nereikia nei purkšti, nei tręšti. Taupau savo sveikatą, jau prisisėdėjau purkštuve kvėpuodamas chemija, gana“, – norą auginti kanapes paaiškina A.Miežis.

Už galimybę užsiimti ekologiška kultūra jis moka nemenką kainą, mat kanapių ir sėklos brangios, ir sunku derlių parduoti. Nupjautą pluoštą veža latviams, nes vietoje tuo niekas neužsiima. Aliejumi bando prekiauti mugėse, pardavinėti per pažįstamus, bet žmonės mažai dar apie jį girdėję, kaina – nemaža, tad kol kas didelės naudos iš to nėra.

Visi A.Miežio ateities planai sukasi tik apie Debeikius. Jis nebando tikinti čia užlipęs ant aukso maišo, nes viskas pasiekta sunkiu darbu. Bet dabar jau atėjo laikas, kai galima rašyti jo vaisius ir nebijoti svajoti. Netrukus galėtų išsipildyti drąsiausia vyro svajonė – pakilti į dangų nuosavu lėktuvu. Jau yra numatyta ir vieta pakilimo takui. Jis drieksis tarp kanapių ir kviečių laukų.

Kalakutai – Amerikos ambasada

Sukiojantis po Debeikius neįmanoma neišgirsti ir Vladislavo Tamošiūno pavardės. Miestelėnai

jį laiko vienu labiausiai seniūniją garsinančių žmonių ir ragina apsilankyti jo kalakutų fermoje, tarsi ji būtų koks turistinis objektas. Vyras mielai praveria savo ūkio duris, pasigiria vos prieš akimirką grįžęs iš pajūrio. Ūkininko atostogos vidurvasarį? Pasirodo, auginant kalakutus tai įmanoma, nes pats darbymetis būna pavasarį. Ir laikai jau ne tie, kad ūkininkas artų kaip baudžiauninkas, dienos šviesos nematydamas.

V.Tamošiūnas turėjo laiko taip sustyguoti savo veiklą, kad ji ir būtų pelninga, ir leistų susikurti patogų gyvenimą. Jis vienas pirmųjų šalyje pradėjo auginti kalakutus – daugiau nei prieš 20 metų iš Didžiosios Britanijos parsisiuntė pirmuosius didžiųjų baltųjų kalakutų kiaušinius. Tuo metu šiuos paukščius Lietuvoje ne tik mažai kas augino, bet ir kalakutieną retas valgė. Po kurio laiko V.Tamošiūno ūkiui buvo suteiktas veislinės fermos statusas, tad į pirkėjų rankas dabar keliauja ne suaugę 35 kilogramus sverian-

PIMALŪKO NUOTR.

Debeikių senbuvė Danutė Steponavičienė sako, kad miestelyje kažko trūktų, jei čia nebūtų globos namų likimo nuskriaustiems žmonėms

tys paukščiai, o iki vieno mėnesio paauginti kalakučiukai, kasmet – per 25 tūkst. paukščių.

„Kalakučiukai reikalauja ne mažiau dėmesio nei kūdikiai. Norint užauginti sveikus paukščius reikia specialios temperatūros, kurią keičiu kintant jų svoriui. Pats auginu baltymines kultūras jų pašarui, fermoje visą laiką skamba muzika, nes tai skatina kalakutų augimą“, – vardija V.Tamošiūnas.

Šiomet ūkininką lydėjo ypatinga sėkmė. Išplėtus afrikinių kiaulių maru užkrėstų ir didesnės rizikos teritorijų ribas, lietuviai ėmė auginti daugiau kalakutų – prekyba kalakučiukais padidėjo net penktadaliu. V.Tamošiūnas juokauja, kad laikas būtų pakeisti Debeikių herbą, kuriame būtų vaizduojamas kalakutas. Mat tik tarpukariu miestelio ir jo apylinkių gyventojai garsėjo čia auginamais žirgais, o dabar juos jau išstūmė kalakutai.

„Mano kalakutai garsina Debeikius ir užsienyje. Kiekvienais metais per Padėkos dieną pats didžiausias ir gražiausias keliauja į Amerikos ambasadą Vilniuje, taigi tampa metų kalakutu!“ – juokauja verslininkas, pripažindamas, kad Lietuvoje tik amerikiečiai išmano, koks turi būti tikras kalakutas. O vietos šeimininkės prašo „gražaus ir nedidelio“, kad tilptų į standartinę orkaitę.

Šviesuolio darbai kelias į muziejų

Kryžių meistras, altorių drožėjas, kraštotyrininkas, muziejininkas, fotografas. Tai tik dalis amatų, kuriais užsiima garbus debeikiškis Bronius Tvarkūnas. Į daugeliu dalykų užsiimančių žmogų neretai žiūrima su lengva šypsena, bet pažįstantieji senolį tik stebisi, iš kur jis semiasi vis naujų sumanymų.

Gyvenimo mokyklą B.Tvarkūnas išėjo Sibiro tremtyje. Debeikiuose bei aplink miestelį kylantys jo rankų darbo kryžiai daugiausia skirti kovotojams dėl Lietuvos laisvės pagerbti. Pirmasis jo išskobtas ornamentuotas kūrinys dar 1988 m. iškilo miestelio kapinėse, vėliau jie pabiro po aplinkinius kaimus, kur įamžintos Lietuvos partizanų kovų ir žūties vietos.

Kviesdamas užėiti į savo namus, kuriuos pasistatė grįžęs iš tremties, B.Tvarkūnas juokais įspėja apsišarvuoti kantrybe: ir parodyti, ir papasakoti turįs daug ką. Iš tiesų kiekviena namų kertė paversta kone muziejumi, įprastai buičiai čia vietos palikta tik virtuvėje. Ant sienų – šeimininko tapyti paveikslai, nuotraukos ir iš Sibiro laikų, ir šiuolaikinės, įvairiausi drožiniai, dešimtmečiais rinkti liaudies dirbiniai. Visas šis turtas, jau nebetelpantis namuose, užpildęs ir greta esančią klėtį, netrukus kelias į Debeikius, į vietos valdžios B.Tvarkūno muziejui suteiktas patalpas.

„Manęs vis klausia, kaip mano galvoje kyla mintys. Bet niekada negalėjau paaiškinti, nes pats nežinau. Tiesiog užėina mintis, ir padarai“, – paprastai paaiškina šviesuolis, vienu sakiniu išsakydamas ne tik savo paties, bet ir savo kraštiečių požiūrį.

Debeikiškiai nemėgsta tuščiai kalbėti – jie tiesiog ima ir daro. ■